

Presentació

En el X Cicle de Conferències de la Revista MANUSCRITS es van convocar quatre reconeguts estudiosos de l'economia per presentar l'acte titulat *Pensament econòmic i científic a l'Època Moderna*. El cicle fou impartit els dies 19 i 21 d'abril de 2004 a l'Auditori de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB. En aquest dossier, hi reproduïm les conferències, acompanyades d'una recerca elaborada a la Unitat d'Història Moderna de la Universitat Autònoma de Barcelona.

L'interès per la trobada entre aquestes dues branques del coneixement, entre economia i ciència, és òbvia per un historiador de l'Època Moderna, quan tots dos coneixements evolucionen i s'entrelliguen d'una manera apassionant. En efecte, l'anomenada «revolució científica moderna» es caracteritza per la voluntat i l'esforç d'anàlisi i mesura de la realitat. I, possiblement, això és vàlid tant per a la física com per a l'economia. Els canvis van possibilitar que el pensament científic i el pensament econòmic es trasllessin des de la descripció intuïtiva i fragmentària de la realitat fins a anàlisis comparatives i mesures d'un ampli ventall de processos econòmics i científics.

Potser Nicolau Copèrnic va ser qui personificà els lligams entre l'anomenada «revolució científica» i la «revolució del pensament econòmic». Als anys vint del segle XVI Nicolau Copèrnic, qui formulà la idea del sistema heliocèntric, va exposar els lligams entre la moneda i l'economia. Potser ho va fer per primera vegada en la història i abans de l'arribada massiva de metalls preciosos americans a Europa. Copèrnic afirmava que «el diner es deprecia normalment quan és més abundant». Es tracta d'una exposició clara i sintètica del que posteriorment s'anomenaria «teoria quantitativa de la moneda». En qualsevol cas, el moment escollit per aquest cicle és apassionant pel coneixement de la cultura i el pensament europeu. S'hi fan patents coses mai vistes. Amb el telescopi, s'apropa el macrocosmos i es descobreix un nou cel, el cel de Copèrnic, Tycho Brahe o Kepler. I amb el microscopi s'apropa el microcosmos i es descobreix una nova terra. La impremta i la revalorització dels llibres antics enriqueixen el desig de saber més. Es descobreixen terres desconegudes per la vista i les terres conegudes s'exploren des de perspectives diferents. Esdevé la descomposició de la cosmologia aristotèlica per part de Galileu. Es configuren la geometrització, la relativitat i la inèrcia. Descartes crea un nou sistema amb la introducció de termes matemàtics en la geometria. Newton revo-

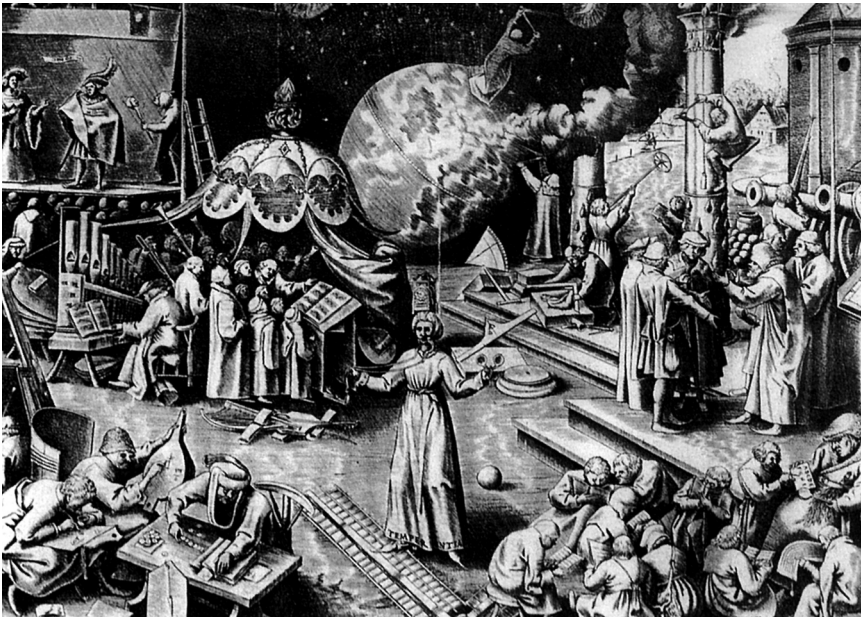
luciona l'òptica. Sorgeix la filosofia mecànica. I, sobretot, destaquem l'elogi per la vida activa i la defensa de les arts mecàniques, amb una nova consideració i valorització del treball i de la funció del saber tècnic.

Però, alhora, l'època és apassionant perquè constitueix un compendi del passat i dels avenços. És, conjuntament i contemporàniament paracelsiana, baconiana, cartesiana, leibniziana, aristotèlica i bíblica. Un compendi de tots els coneixements de l'Època Moderna es troba en la imatge que vam escollir per il·lustrar el tríptic del X Cicle de Conferències, *La Temprança*, de Pieter Bruegel el Vell, de l'any 1560. La figura de la Temprança es troba al mig de la imatge i, al seu voltant, un seguit de personatges exerceixen els seus oficis emprant conjunts d'unitats uniformes: llegües, milles, graus d'angles, lletres, florins, hores, minuts, notes musicals, etc.

En la imatge, hi veiem un astrònom sobre el Pol Nord mesurant la distància angular entre la Lluna i alguna estrella; un geògraf mesurant la distància entre dos punts de la Terra i envoltat d'instruments per mesurar: brúixoles, escaires, plomades, etc.

També hi veiem la representació de la guerra, en una clara al·lusió a la revolució militar moderna, amb homes que lluitaven a peu carregats d'armes com ara piques, ballestes, arcabussos, mosquets i artilleria i també carregats de manuals militars que incloïen arrels quadrades, triangles o quadres irregulars per ordenar els homes en la batalla.

A la part inferior dreta, s'hi representa un debat al voltant d'un llibre, possiblement la Bíblia, una de les fonts de les lluites modernes. I també hi trobem nens aprenent l'abecedari, possiblement amb llibres impresos.

També hi ha representats el món del teatre, amb un bufó, i músics i cantors, possiblement amb un cant polifònic, una música tan complicada que necessitava notació escrita.

L'economia hi és representada amb el procés de càlcul. Hi ha un mercader comptant el diner; un comptable que calcula emprant nombres indoaràbigs, i un camperol fent números a la part posterior d'un vell llaüt o bufera.

I, darrere els comptables, hi ha un home d'esquena, un pintor, potser Bruegel? i per què d'esquena? Potser perquè se sent avergonyit per incomplir la norma principal de la perspectiva reinaxentista segons la qual un quadre no podia tenir més d'un punt de vista. *La Temprança* ajunta diverses escenes en un únic gravat i cada una disposa del seu propi punt de vista.

La figura de la Temprança ocupa el lloc central. A la mà esquerra sosté unes ulleres, símbol de la sagacitat. Amb les regnes a la boca, simbolitza el domini de si mateixa. Porta esperons als talons, representació del control d'un gran poder. Per cinturó, hi té una serp, el domini de les males passions. Trepitja una aspa d'un molí de caixa giratòria, la més gran aportació de l'Europa medieval a la tecnologia de l'energia. Sobre el cap, hi porta un rellotge mecànic, amb un tic-tac que marcava des de feia segles el ritme dels treballadors, dels economistes i dels científics.

El cicle de conferències l'hem pogut celebrar gràcies al suport i a la iniciativa de la revista MANUSCRITS, dirigida per Javier Antón Pelayo; de la revista del Departament d'Història Moderna i Contemporània i de la Unitat d'Història Moderna, dirigida per Antoni Simon i Tarrés, qui ens ha animat i ens ha donat el suport més ferm per dur a terme aquest projecte. Els coordinadors també donem les gràcies als altres membres de la unitat que ens han ajudat en l'organització: Antonio Espino, Òscar Jané, Núria de Lucas, Francesc Serra, Conxi Romero i Ignasi Fernández. També ho fem amb el suport moral del Departament d'Història Econòmica i d'Història de les Ciències (CEHIC) de la UAB. A tots, moltes gràcies.

Maria Antònia Martí i Escayol